

Uvod v solidarnostne ekonomije

Globalni kapitalizem postaja z aktualnimi gospodarskimi in finančnimi krizami vse bolj barbarski in nas vrača v 19. stoletje. Proti sodobnim hegemonским reakcionarnim utopijam, ki prikri-vajo planetarno socialno vojno ter uničujejo svoboščine (Samary, 2017: 7) in solidarnost, velja uveljaviti napredne teorije in prakse. Tako o novi *sociologiji postajanj* (Santos, 2014: 164) zadnja štiri desetletja razmišlja čedalje več avtorjev, prav tako pa smo priča preporodu heterogenih, avtentičnih, avtonomnih in alternativnih ekonomskih praks, poimenovanih od *économie sociale et solidaire*, *economía social y solidaria*, skupnostna ekonomija do socialnega podjetništva, *start-upov*, kriptovalut itn., četudi zadnji s širjenjem svoboščin, s solidarnostjo in z družbenimi spremembami nimajo pravzaprav nič skupnega.

Čeprav se je nešteto alternativnih ekonomskih praks razvilo predvsem iz zadružništva in njemu sorodnih samodoločujočih, soupravljaljskih in *commonalističnih* praks že v 19. in 20. stoletju, pa smo zlasti v zadnjih treh desetletjih priča novemu preporodu ljudskih in drugih množičnih protihgemonских gibanj, ki ustvarjajo kooperative, zadruga ali pa civilnodružbene in nevladne organizacije, da demokratizirajo družbeno in ekonomsko (Uriarte Zabala, Zufiaurre in Pagalday Tricio, 2012; Laville, 2013). Te prakse neka-teri avtorji vidijo le kot preostanke ljudske ekonomije, prežitek spodletelega socializma, kooperativizma, zadružništva, različnih

osvobodilnih bojev ali pa kot ostaline propadle države blaginje v smislu dokumentarnega filma britanskega režiserja Kena Loacha *Duh leta '45* (Loach, 2013). Spet drugi pa jih na novo konceptualizirajo, kot denimo distributivno ekonomijo (Laville, 2010), skupnostno ekonomijo (Gibson-Graham, 2006; Gibson-Graham, Cameron in Healy, 2013; Healy, 2014; Miller, 2013), participativno ekonomijo (Schweickart in Albert, 2008), delavsko ekonomijo (Coraggio, 2000), socialistično ekonomijo (Singer, 2003), alternativno ekonomijo (Santos in Rodríguez Garavito, 2006; Santos, 2014) itn. ter postavljajo v širši okvir solidarnostnih ekonomij.

Ker se koncept solidarnostnih ekonomij v zadnjih dveh desetletjih zelo pogosto zamenjuje ali celo enači s konceptom socialna ekonomija, pričujoča številka *Časopisa za kritiko znanosti* poudarja, zakaj je treba oba koncepta razločevati ter zakaj so posledice njunega izenačevanja ključne za razumevanje: a) zaradi zgodovine družbene ekonomije, ki se jo danes napačno ali celo načrtno imenuje/prevaja kar socialna ekonomija (*social economy*), b) zaradi samega razločevanja socialne ekonomije od podjetništva in prevladujočega razumevanja kapitalistične ekonomije ter c) sodobnih solidarnostnih ekonomij, ki rastejo kot postkapitalistične prefigurativne prakse (tudi solidarnostna gospodarstva), zlasti v nekaterih državah Latinske Amerike, Azije in Afrike, med skupnostmi brezpravnih in zatiranih s strani hegemonskih sil kapitala.

Nekateri avtorji in organizacije implicitno navajajo razlike med konceptoma socialna ekonomija in solidarnostne ekonomije (Santos in Rodríguez Garavito, 2006; Razeto, 1993), drugi pa eksplicitno (Nardi, 2016; Laville, 2010; Gaiger, 1996; Gaiger, Ferrarini in Veronese, 2015; RIPPEES, 2015). Vprašanje o razločevanju obeh konceptov je relevantno, saj v zadnjih desetletjih doživljajo tako solidarnostne kot tudi socialne ekonomije renesanso, pri čemer poskušajo različni akterji, tudi EU, podrediti solidarnostne ekonomije socialnemu podjetništvu, oz. na dobiček in posameznika osredinjeno ekonomijo. To pa predvsem zato, ker solidarnostne ekonomije težijo k »spremembi *celotnega* družbenega/gospodarskega sistema in se zavzemajo za drugačno paradigmo razvoja, ki podpira načela solidarnostnih ekonomij«, medtem ko primarni interes socialne ekonomije »ni maksimiranje dobička, temveč doseganje socialnih ciljev«, s čimer je na neki način »tretja noga kapitalizma, poleg javnega in zasebnega sektorja« (Nardi, 2016: 3, 4). Medtem ko je socialna ekonomija predvsem »ena od stopnic k bolj temeljni transformaciji gospodarskega sistema«, pa so solidarnostne ekonomije del eksplicitno systemskega, transformativnega in postkapitalističnega pro-

grama (RIPESS, 2015), kajti solidarnostne ekonomije so »v javnosti opozorile na ideje družbenih koristi in interesa skupnosti ter odprle vprašanja cilja dejavnosti, torej nečesa, kar je socialna ekonomija zaobšla« (Laville, 2010: 33).

Čeprav razprave o pomenu drugačnih ekonomij potekajo najmanj zadnji dve stoletji – od prvih poskusov ustvarjanja alternativnih skupnostnih odgovorov na kapitalistično ekonomijo –, moramo ugotoviti in pripoznati, da so nekateri misleci in zgodovinska obdobja dominirali, določeni pa so bili zapostavljeni. Pomembne primere nastanka alternativne produkcije v času pomanjkanja, recesij, kriz in vojn v prvi polovici 20. stoletja se je bodisi zelo redko obravnavalo in konceptualiziralo ali pa razprave o njih sploh ni bilo. Zato številka pred vami obravnava nekatera osnovna vprašanja o solidarnostnih ekonomijah ter ponuja tehtne premisleke, o katerih danes pišejo svetovno uveljavljeni avtorji in organizacije:

- Kateri vidiki v diskusijah o solidarnostnih ekonomijah in *drugačni ekonomiji* so zamolčani, prezrti, napačno interpretirani, popačeni in zakaj?
- Kdo vodi agendo solidarnostnih ekonomij (*versus* socialna ekonomija) in zakaj?
- Ali so heterogene prakse nastajajočih alternativnih kooperativ/zadrug most, ki vodi k *drugačni ekonomiji* ali *drugačnemu* produkcijskemu načinu, ali pa ostajajo t. i. tretja noga kapitalizma?

Zato v prvem delu te številke osvetljujemo načrtno konceptualno zmedo, ki jo ustvarjajo EU, državne oblasti in kapital zaradi hegemonskih interesov tako glede samega poimenovanja socialne vs. solidarnostne ekonomije kot tudi glede drugih segmentov upravljanja alternativnih ekonomij in gospodarstev (vprašanje participacije, članstva, demokratizacije, odločanja, lastništva itn.). Drugi sklop ponuja prevode štirih temeljnih združnih dokumentov, ki sta jih zaradi svojih lastnih potreb pri vsakdanjem delu v solidarnostnih ekonomijah prevedli zadruga Soglasnik in Združenje Center alternativne in avtonomne produkcije. Z njima, kot tudi z vrsto drugih sodelujočih v tej številki, poskušamo tudi v našem uredništvu zasledovati nove pristope sodelovanj, ki jih kapitalizem sicer preprečuje, če ne celo prepoveduje. Tretji, najobsežnejši sklop pa prinaša domače in tuje premisleke ter študije primerov o vzpostavljanju solidarnostnih in skupnostnih ekonomij.

Naj bo branje popotnica in spodbuda za plodnejše razprave in aktivnosti, kot jih je zastavila Evropska prestolnica socialne ekonomije (Maribor – 2018), za tehtnejše snovanje politik na ravni vlade

in državnega zbora, kjer sicer vsi skoraj brez izjeme socialno ekonomijo na papirju in pred kamerami zelo podpirajo, a jo hkrati za zdaj večinoma izenačujejo s podjetništvom, jo pogosto poimenujejo kar »podjetništvo z družbenim učinkom«, jo brez premisleka mečejo v skupen paket celo z *bitcoini* in *start-upi* in *blockchaini*, ter ne nazadnje za temeljitejši premislek vseh, ki v alternativni ekonomiji delujejo – o tem, kaj in kako ustvarjajo, kako svoja prizadevanja in alternativno produkcijo zgodovinsko in družbeno dosledno poimenuvati, kako razvijati in krepiti.

Literatura

- CORAGGIO, JOSÉ LUIS (2000): Da economia dos setores populares à economia do trabalho. V *Economia dos setores populares: entre a realidade e a utopia*, G. Kraychete, F. Lara in B. Costa (ur.), 91–142. Petrópolis, RJ: Vozes.
- GIBSON-GRAHAM, J. K. (2006): *A Postcapitalist Politics*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- GIBSON-GRAHAM, J. K., JENNY CAMERON IN STEPHEN HEALY (2013): *Take Back the Economy: An Ethical Guide for Transforming Our Communities*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- HEALY, STEPHEN (2014): The Biopolitics of Community Economies. *Journal of Political Ecology* 21: 210–221.
- LAVILLE, JEAN-LOUIS (2010): The solidarity economy: An international movement. *RCCS Annual Review* 2: 3–41.
- LAVILLE, JEAN-LOUIS (2013): The Social and Solidarity Economy: A Theoretical and Plural Framework. *UNRIDS*. Dostopno na: <http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/search/228DBE3C0DE3D2D3C1257B5F00699C58?OpenDocument> (1. februar 2018).
- LOACH, KEN (2013): *Duh leta '45*. Dokumentarni film, 98 min. Velika Britanija.
- MILLER, ETHAN (2013): Community Economy: Ontology, Ethics, and Politics for Radically Democratic Economic Organization. *Rethinking Marxism* 25(4): 518–533.
- NARDI, JASON (2016): Solidarity Economy in Europe: An Emerging Movement with a Common Vision. *Socioeco*, julij. Dostopno na: http://www.socioeco.org/bdf_fiche-document-5115_en.html (15. februar 2017).
- RAZETO MIGLIARO, LUIS (1993): *Los caminos de la economía de solidaridad*. Santiago de Chile: Ediciones Vivarium.
- RIPESS (2015): *Global Vision for a Social Solidarity Economy: Convergences and Differences in Concepts, Definitions and Frameworks*. Dostopno na: http://www.riposs.org/wp-content/uploads/2017/08/RIPESS_Vision-Global_EN.pdf (20. december 2017).
- SAMARY, CATHERINE (2017): *Komunizem v gibanju: zgodovinski pomen jugoslovanskega samoupravljanja*. Ljubljana: Založba I*cf.
- SANTOS, BOAVENTURA DE SOUSA IN CÉSAR A. RODRÍGUEZ-GARAVITO (2006): Introduction.

- Expanding the Economic Canon and Searching for Alternatives to Neoliberal Globalization. V *Another Production is Possible. Beyond the Capitalist Canon*, B. de S. Santos (ur.), XVII–LXII. London/NY: Verso.
- SANTOS, BOAVENTURA DE SOUSA (2014): *Epistemologies of the South. Epistemologies of the South: Justice Against Epistemicide*. London & NY: Routledge.
- SCHWEICKART, DAVID IN ALBERT MICHAEL (2008): There is an Alternative: Economic Democracy and Participatory Economics, A Debate. V *Solidarity Economy: Building Alternatives for People and Planet*, J. Allard in J. Matthaei (ur.), 47–82. U.S. Solidarity Economy Network. Dostopno na: <http://institute.coop/resources/solidarity-economy-building-alternatives-people-and-planet-papers-and-reports-us-social> (12. december 2017).
- SINGER, PAUL (2003): Economia solidária, um modo de produção e distribuição. V *A Economia solidária no Brasil A autogestão como resposta ao desemprego*, P. Singer in A. R. Souza (ur.), 11–28. São Paulo: Contexto.
- URIARTE ZABALA, LEIRE, MIREN ZUFIAURRE IN ENERITZ PAGALDAY TRICIO (2012): *La economía solidaria: Concepto y potencial transformador*. Cuadernos de Lanki 7, Mondragon Unibertsitatea, Eskoriatza.